

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรในประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ซึ่งการประกอบอาชีพทางการเกษตรนี้มีรายได้ไม่แน่นอน และมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนเป็นจำนวนมาก ทั้งค่าปุ๋ยเคมี ค่ายากำจัดวัชพืช ค่าจ้างรถเกี่ยวข้าว ค่าอาหารสัตว์ ฯลฯ และทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และมีปัญหาหนี้สิน รัฐบาลจึงได้มีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับเกษตรกร อันเห็นได้จากการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชน เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั่วประเทศ แต่เงินทุนดังกล่าวมีขีดจำกัด ไม่สามารถกระจายได้ทั่วถึงทุกคน จึงได้มีนโยบายโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และการบริการที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดรายได้สู่ชุมชน

วิสาหกิจชุมชน เป็นนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีแนวคิดว่า ปัญหาของประเทศในภาพรวม ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการที่ประชาชนรู้จักนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น สามารถจัดปัญหาความยากจน เป็นการสร้างรายได้และอาชีพที่ยั่งยืน ความคาดหวังที่มีต่อวิสาหกิจชุมชน คือ คนในทุกชุมชนมองเห็นค่าในสินทรัพย์ของตนเอง และชุมชน สามารถทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและนำมาเป็นปัจจัยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน สินทรัพย์ที่มีอยู่ไม่ได้หมายถึงเงินทองเท่านั้น แต่หมายถึงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทักษะฝีมือ วิถีชีวิต ทัศนคติของชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่ได้สร้างสะสมและสืบทอดต่อกันมาเป็นสมบัติของคนในชุมชนทุกคน (เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ. 2545 : 32)

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการของคณะบุคคลในชุมชน เกี่ยวกับการผลิตสินค้าหรือบริการ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ที่มุ่งให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ ด้วยการนำทรัพยากรและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ซึ่งการที่จะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี กิจกรรมการแปรรูปผลผลิตการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นรูปแบบหนึ่งของการประกอบการ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มและสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2557 : ออนไลน์)

หลักการดังกล่าวข้างต้น ประชาชนในหมู่บ้าน โนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีแนวคิดที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนขึ้น โดยถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน ด้านการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมทอผ้า จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการรวมตัวและการจัดตั้งกลุ่ม ได้ชื่อว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโนนศิลา ผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทอผ้าไหม มีการลงหุ้น การออม การรับฝากเงิน เดิมมีสมาชิก 9 คน ปัจจุบันเพิ่มอีก 26 คน รวมเป็น 35 คน และปัจจุบันได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการคิดค้นออกแบบลายผ้าต่าง ๆ ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ในปี 2548 กลุ่มได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้าน โนนศิลา และได้ดำเนินกิจการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสมาชิกทั้งสิ้น 35 คน รวมทั้งกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสูงเหล็ก สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์บุรีรัมย์ มีการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น งานแสดงสินค้า (OTOP) งานประจำปีของจังหวัด และมีสมาชิกในกลุ่มรับผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายที่กรุงเทพฯ แต่การดำเนินงานของกลุ่มก็ยังมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการกลุ่มด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการบริหารการเงิน ที่จะต้องใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ การหาช่องทาง การจัดจำหน่าย การคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่และคิดค้นลายผ้าชิ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความหลากหลายเพื่อเป็นตัวเลือกของผู้บริโภค (สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 3. 2556 : ออนไลน์)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการอุปโภคผลิตภัณฑ์ดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้าน โนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งได้นำเอาการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการบริหารการเงิน เพื่อเป็นสารสนเทศในการปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ที่จะได้นำเสนอต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและการวางแผนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นสารสนเทศในการนำไปใช้พัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม บ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยบูรณาการพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (2548 : 12) จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านการจัดการ
- 1.2 ด้านการผลิต
- 1.3 ด้านการตลาด
- 1.4 ด้านการบริหารการเงิน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 35 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมผสาน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลดงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 35 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโควตา (Quota) จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธาน จำนวน 1 คน คณะกรรมการ จำนวน 3 คน และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 6 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 10 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลดงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลดงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เข้าใจความหมายศัพท์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงให้นิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร** หมายถึง บุคคลผู้ประกอบอาชีพแต่ละประเภทเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ประมง อื่น ๆ ที่รวมกลุ่มกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาจร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสัตว์น้ำ กลุ่มเลี้ยงสัตว์บก ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตร พ.ศ. 2547

2. **วิสาหกิจชุมชน** หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

3. **การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม** หมายถึง การดำเนินงาน การวางแผน และการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลดงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 4 ด้าน คือ

3.1 การดำเนินงานด้านการจัดการ หมายถึง การมอบหมายหน้าที่และกำหนดความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม การวางแผนการดำเนินงานล่วงหน้า การพิจารณาค่าตอบแทนสมาชิกอย่างเหมาะสม การดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีความโปร่งใส ทุ่มเทในการทำงาน

3.2 การดำเนินงานด้านการผลิต หมายถึง การสำรองวัตถุดิบไว้รองรับจำนวนการผลิตอย่างเพียงพอ การควบคุมตรวจสอบการผลิตที่มีประสิทธิภาพ จัดหาวัตถุดิบมีคุณภาพ กระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน การผลิตหีบห่อบรรจุภัณฑ์สวยงาม การพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าและผลิตภัณฑ์

3.3 การดำเนินงานด้านการตลาด หมายถึง การกำหนดราคาสินค้าที่เหมาะสม การโฆษณาส่งเสริมการขายสินค้า แหล่งจำหน่ายสินค้าที่เพียงพอ การผลิตสินค้าตรงตามความต้องการของตลาด การปรับราคาสินค้าเป็นไปตามกลไกของตลาด

3.4 การดำเนินงานด้านการบริหารการเงิน หมายถึง การที่กลุ่มมีการเงินทุนสำรองเพียงพอ ความชำนาญในการบริหารเงิน ระบบติดตามหนี้สินค้างชำระที่มีประสิทธิภาพ การจัดทำระบบข้อมูลบัญชี และการตรวจสอบระบบบัญชีเงินทุน

4. **ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม** หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มฯ ให้เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตามระเบียบกลุ่มฯ ในปี 2548 เพื่อทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการบริหารกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา

5. **คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม** หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มฯ ให้เป็นคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลาตามระเบียบกลุ่มฯ ในปี 2548 จำนวน 12 คน เพื่อทำหน้าที่บริหารงานของกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา

6. **สมาชิกกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม** หมายถึง บุคคลที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ประกอบด้วย ประธานกลุ่มคณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม โดยมีคุณสมบัติเป็นไปตามเงื่อนไขข้อบังคับของกลุ่มฯ และเป็นไปตามระเบียบกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา พ.ศ. 2548